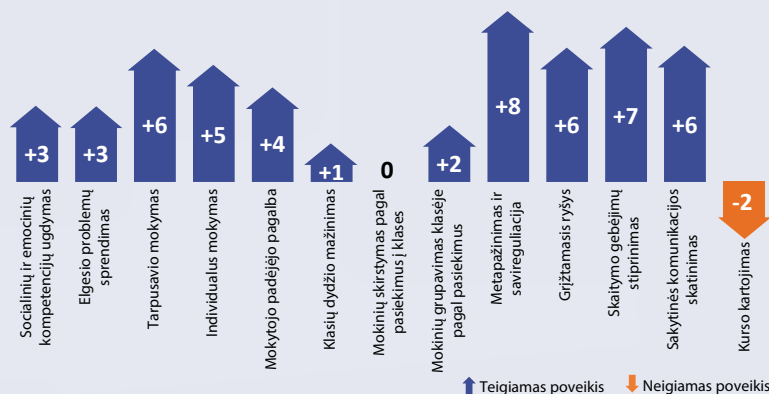

Veiksminga ar ne? Tyrimų duomenys apie priemonės mokinių pasiekimams gerinti

2025
gruodis,
Nr. 2 (213)

ISSN 2669-0977

Priemonių poveikis mokinių pasiekimams
(kelių mėnesių mokymosi rezultatui prilygsta taikomos priemonės poveikis)

Informacijos šaltinis: Education Endowment Foundation

Pagrindiniai klausimai

Kokios socialinio ir emocinio ugdymo sąsajos su akademiniais mokinių pasiekimais?

Koks pagalbos mokiniui priemonių poveikis?

Kokią įtaką mokinių pasiekimams turi klasių dydžio ir sudėties pokyčiai?

Kokios ugdymo proceso tobulinimo priemonės labiausiai padeda gerinti mokinių pasiekimus?

Kokios priemonės neigiamai veikia mokinių pasiekimus?

Mokslinių tyrimų rezultatai padeda ieškoti atsakymų, kokios nacionaliniu, vietos ar mokyklos lygmeniu vykdomos priemonės padėtų gerinti mokinių pasiekimus. Vienas iš moksliniais tyrimais pagrįstos apibendrintos informacijos šaltinių – Jungtinėje Karalystėje veikiančios organizacijos *Education Endowment Foundation* (toliau – EEF) informaciniai ištekliai. Šiame leidinyje, remiantis EEF atliktos tyrimų metaanalizės rezultatais ir juos papildant Lietuvoje atliktų tyrimų duomenimis, aptartas švietimo tobulinimo priemonių poveikis akademiniais mokinių pasiekimams ir joms įgyvendinti reikalingi ištekliai. Naujausias įžvalgas apie priemonių veiksmingumą galima rasti EEF svetainėje, kurioje pateikiama informacija nuolat atnaujinama.

Tyrimai atskleidžia, kad socialinio ir emocinio ugdymo priemonės padeda visapusiškai ugdyti asmenybę ir pasiekti aukštesnius akademinis pasiekimus. Mokyklose tikslinga derinti universalias (skirtas visiems mokiniams) ir specializuotas (pritaikytas pagal mokinių poreikius) priemones. Jų įgyvendinimo kaina nedidelė.

Pasiekimus padeda gerinti tokios pagalbos priemonės, kaip individualus mokymas, mokytojo padėjėjo, kitų mokinių pagalba. Iš šių priemonių mokinių tarpusavio pagalba yra veiksmingiausia ir jos kaštai mažiausi, o kitos priemonės – ne tokios veiksmingos ir kainuoja daugiau.

Klasės dydžio (mokinių skaičiaus klasėje) mažinimo ir mokinių skirstymo pagal pasiekimus poveikis mokinių pasiekimams yra nereikšmingas. Mokinių skirstymo pagal pasiekimus kaštai nedideli, o klasių dydžio mažinimas kainuotų daug.

Gerinti mokinių pasiekimus labiausiai padeda ir nedaug kainuoja ugdymo proceso tobulinimo priemonės, apimančios metapažinimo ir savireguliacijos strategijų mokymą, grįžtamojo ryšio teikimą ir kalbinių gebėjimų ugdymą.

Iš 30-ies EEF apžvelgtų priemonių grupių tik kurso kartojimo poveikis (vertinant apibendrintai) yra neigiamas. Be to, tai brangi priemonė. Kurso kartojimas gali daryti žalą ir mokiniui, ir švietimo teisingumui.

Būtų naudinga, atsižvelgiant į Lietuvos švietimo kontekstą, aktyviau tirti, kokios priemonės ir kokiomis aplinkybėmis padeda veiksmingai gerinti mokinių pasiekimus mūsų šalyje.

Kokios socialinio ir emocinio ugdymo sąsajos su akademiniais mokinių pasiekimais?

Socialinis ir emocinis ugdymas padeda mokiniams ugdytis asmeninio ir bendruomeninio gyvenimo kokybei, akademiniais ir darbo pasiekimams svarbias kompetencijas – savimonę ir savitvardos įgūdžius, empatiškumą, socialinį sąmoningumą ir gebėjimus kurti teigiamus tarpusavio santykius, atsakingai priimti sprendimus ir elgtis vertinant pasekmes¹. EEF apžvelgtuose tyrimuose daugiausia dėmesio skirta ne visapusiškam socialinio ir emocinio ugdymo priemonių poveikiui, o siauresniam aspektui – jų įtakai akademiniais mokinių pasiekimams² – vertinti.

Socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymas (angl. *social and emotional learning*)

Tai priemonės, skirtos sprendimų priėmimo, bendravimo, emocijų valdymo ir kitiems mokinių gebėjimams tobulinti. Jas įgyvendinant, daug dėmesio skiriama mokinių bendravimo ir bendradarbiavimo su bendraamžiais, mokytojais, šeimos ir bendruomenės nariais būdams. Priemonės galima suskirstyti į tris grupes: priemonės mokyklos mikroklimatui gerinti, kuriomis taip pat siekiama skatinti mokinius aktyviau mokytis; universalias programas, paprastai vykdomas klasėje ir skirtas visiems mokiniams; specializuotas programas, apimančias socialinio ir emocinio ugdymo elementus ir skirtas individualių socialinių ir emocinių poreikių turintiems mokiniams.

EEF atliktos metaanalizės rezultatai

Tinkamai įgyvendintų **priemonių, skirtų socialinėms ir emocinėms kompetencijoms ugdyti, vidutinis poveikis mokinių rezultatams (akademiniais pasiekimams) prilygsta pažangai, kurią būtų galima padaryti per mokslo metus mokantis trimis mėnesiais ilgiau**. T. y., tokiose programose nedalyvavusiems mokiniams reikėtų papildomai mokytis tris mėnesius, kad pasiektų tokius rezultatus. Socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymo priemonės taip pat daro teigiamą poveikį mokymosi nuostatomis ir tarpusavio santykiams. Paprastai šių **priemonių įgyvendinimo kaina nedidelė**, bet ji gali paaugti, esant didesniam darbuotojų mokymų ir kitokių išteklių poreikiui.

Pagrindinės išvados:

- socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymo tobulinimas daro teigiamą poveikį akademiniais pasiekimams, tačiau mokiniams svarbu ugdytis minėtas kompetencijas, net jei tai ir nelemia aukštesnių akademiniai pasiekimų;
- nors, apskritai vertinant, universalių priemonių poveikis akademiniais pasiekimams atrodo didesnis, mokyklose tikslinga derinti universalias ir specializuotas priemones;
- ypač efektyvūs metodai, skirti mokinių tarpusavio bendravimo įgūdžiams tobulinti.

Tyrimų duomenimis, socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymo priemonių poveikis kalbinio ir matematinio ugdymo pasiekimams panašus, tačiau veiksmingesnės aukštesnių klasių mokiniams skirtos priemonės. Geriausių rezultatų pasiekama reguliariai vykdant neilgos trukmės veiklas, pavyzdžiui, du kartus per savaitę rengiant iki 45 min. trunkančius užsiėmimus. Aptariamoms priemonėms ypač svarbios ugdant mokinius iš nepalankios socialinės, ekonominės ir kultūrinės (toliau – SEK) aplinkos, nes šių mokinių socialiniai ir emociniai įgūdžiai, vertinant vidutiniškai, yra prastesni.

Siekiant tobulinti tam tikrus socialinius ir emocinius gebėjimus, mokyklose reikia apsvaistyti, kaip pasirinktos priemonės bus įtrauktos į mokyklos veiklą, kaip bus nustatomas papildomos pagalbos poreikis kai kuriems mokiniams, ir kaip ji bus teikiama. Tikimybę pasiekti geresnius rezultatus padidintų priemonės įgyvendinantiems pedagoginiams darbuotojams skirti mokymai.

Lietuvoje atlikti tyrimai

Lietuvoje atlikta įvairius socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymo aspektus nagrinėjančių tyrimų, dėmesį šiam tyrimų objektui rodo gausiai atliekami magistro studijų baigiamieji darbai, socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymas Lietuvoje išsamiai aptartas leidinyje apie švietimo būklę 2024 m.³ Tačiau socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymo sąsaja su kitais mokinių pasiekimais Lietuvoje tiriama rečiau (1 lentelė).

¹ Socialinės ir emocinės kompetencijos apibrėžtos, remiantis *Priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrosiomis programomis* (2022).

² Šioje analizėje, kaip ir EEF svetainėje, kur pateikiami tyrimų metaanalizės rezultatai, vartojama sąvoka „akademiniai mokinių pasiekimai“, reiškianti tradicinių mokomųjų dalykų pasiekimus. EEF metaanalizėje dažniausiai nagrinėti kalbos ir matematikos mokymosi pasiekimai.

³ *Lietuva. Švietimas šalyje ir regionuose 2024. II dalis. Socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymas* (prieiga per internetą: [https://smsm.lrv.lt/public/canonical/1733725626/6163/Svietimas_Lietuvoje_2024_2_dalis_web%20\(3\).pdf](https://smsm.lrv.lt/public/canonical/1733725626/6163/Svietimas_Lietuvoje_2024_2_dalis_web%20(3).pdf)).

1 lentelė. Lietuvoje atlikti tyrimai

Tyrimas / šaltinis (autorius, metai, pavadinimas)	Tyrimo rezultatai, išvados
Erentaitė, Vosylis, Raižienė ir kt. (2022). Pasiruošę kilti: paauglių tikslai nelygioje visuomenėje	Monografijoje nagrinėjami šiuolaikiniai Lietuvos paauglių tikslai ir jų raiška socialinės nelygybės kontekste. Atskleista, kad: pridėtinę vertę paauglių funkcionavimui turi į autentišką augimą nukreipti tikslai; kuo nepalankesnė paauglių SEK aplinka, tuo žemesni jų išsilavinimo, karjeros ir socialinio mobilumo siekiai; svarbus paauglių tikslų formavimosi veiksnys – kultūrinės patirtys; į kompetencijos siekį orientuota motyvacija gerina akademinį mokinių pasiekimus, o jie vėl gerina motyvaciją. Pateikiama įžvalgų ir rekomendacijų, kaip padėti mokiniams stiprinti savo vidinius resursus.
Neifachas, Liubertienė (2021). Ikimokyklinių ir pradinių socialinio ir emocinio ugdymo programų analizė ugdytinio kompetencijų aspektu	Išanalizuotos ir palygintos keturios Lietuvoje ir kitose šalyse vykdomos 3–8 metų vaikams skirtos socialinio ir emocinio ugdymo programos (analizuotos šios Lietuvoje vykdomos programos: <i>Žipio draugai</i> ir <i>Gyvenimo įgūdžių ugdymas</i>). Nustatyta, kad visose programose ugdomi pagrindinių socialinių ir emocinių kompetencijų grupių (savimonės, savitvarkos, socialinio sąmoningumo, tarpusavio santykių įgūdžių ir atsakingo sprendimų priėmimo) gebėjimai, tačiau programos skiriasi tuo, kokiems konkrečiai gebėjimams skiriama daugiau dėmesio, kokių elgesio strategijų mokomi vaikai, ir kt. <i>Daugiau...</i>
Venslovaitė, Danylienė (2018). Socialinis ir emocinis ugdymas: mokytojo perspektyva	Atlikus mokytojų požiūrio į socialinį ir emocinį ugdymą tyrimą, nustatyta, kad, mokytojų manymu, mokykloje turi būti užtikrinama dalykinių žinių suteikimo ir socialinio ir emocinio ugdymo pusiausvyra; skyrus daugiau dėmesio socialiniam ir emociniam ugdymui, gerėja ir akademiniai pasiekimai. Mokytojai atkreipia dėmesį, kad, vykdant socialinio ir emocinio ugdymo programas, svarbus tėvų įsitraukimas, socialinio ir emocinio ugdymo sėkmę lemia mokytojo asmenybė, vidinė motyvacija, gebėjimas įtraukti mokinius, nuolatinis socialinio ir emocinio ugdymo kompetencijų tobulinimas ir kt. <i>Daugiau...</i>
Magelinskaitė-Legkauskienė (2016). Socialinės kompetencijos reikšmė psichosocialiniams mokinių adaptacijos mokykloje rodikliams nuo pirmos iki trečios pradinės mokyklos klasės	Ištyrus mokinių socialinės kompetencijos ir šeimos sociodemografinių charakteristikų sąsajas su adaptacijos mokykloje rodikliais (santykiais su mokytoju, populiarumu klasėje, dalyvavimu patyčiose, mokykliniu nerimastingumu ir akademiniais pasiekimais), nustatyta: <ul style="list-style-type: none"> • aukštesnė mokinių socialinė kompetencija ir aukštesnis tėvų išsilavinimas yra susiję su geresniais mokinių adaptacijos rodikliais; • minėta sąsaja ilgalaikė – aukštesnė mokinių socialinė kompetencija ir aukštesnis tėvų išsilavinimas pirmoje klasėje leidžia prognozuoti geresnius adaptacijos trečioje klasėje rodiklius ir kt. <i>Daugiau...</i>

Elgesio problemų sprendimas (angl. *behaviour interventions*)

Tai priemonės, kuriomis siekiama spręsti įvairias problemas, kylančias mokyklose dėl netinkamo elgesio, – veiklos trikdyto, patyčių, žalingų medžiagų vartojimo ir kt. Šias priemones, kaip ir socialinių bei emocinių kompetencijų ugdymo priemones, galima suskirstyti į tris grupes: priemones mokyklos mikroklimatui gerinti; universalias, paprastai klasėje vykdomas programas mokinių elgesiui gerinti; specializuotas programas, skirtas elgesio problemų turintiems mokiniams.

EEF atliktos metaanalizės rezultatai

Vidutinis **priemonių, skirtų elgesio problemoms spręsti, poveikis mokinių pasiekimams prilygsta pažangai, padarytai per tris papildomus mėnesius**, t. y., be šių priemonių tokiems pat rezultatams pasiekti reikėtų mokytis trimis mėnesiais ilgiau. **Priemonių įgyvendinimo kaštai gali būti nedideli arba vidutiniai**. Jie priklauso nuo to, kiek darbuotojų, jų darbo laiko ir darbuotojams skirtų mokymų reikia priemonei įgyvendinti. Specializuotų programų vykdymo kaštai didesni.

Pagrindinės išvados:

- apskritai vertinant, ir specializuotų, ir universalių priemonių poveikis mokinių pasiekimams teigiamas. Mokyklose tikslinga derinti skirtingų grupių priemones ir prireikus teikti individualią pagalbą;
- veiksmingiausios yra priemonės, apimančios akademinį komponentą (siejančios elgesį su atsakomybe už mokymąsi), įtraukiančios užduotis, reikalaujančias atlikti tam tikrus vaidmenis;
- konkrečių elgesio problemoms spręsti skirtų priemonių efektyvumas skirtingas. Planuojant jas vykdyti, geriau rinktis tokias priemones, kurios buvo įvertintos, ir nustatytas teigiamas jų poveikis;
- kokybišką ir nuoseklų priemonių įgyvendinimą mokykloje padės užtikrinti profesinis darbuotojų tobulėjimas.

Nustatyta, kad aptariamų priemonių poveikis jaunesniems ir vyresniems mokiniams, įvairių dalykų (matematinio ir kalbinio ugdymo) rezultatams yra panašaus stiprumo. Geriausių rezultatų pasiekama, kai veiklos vykdomos dažnai (kelis kartus per savaitę) ir ilgesnį laikotarpį (pavyzdžiui, visus mokslo metus). Visai klasei ar didesnei mokinių grupei (ne mažiau kaip

6 mokiniams) skirtos veiklos atrodo šiek tiek veiksmingesnės, nei individualios ar mažoms grupėms pritaikytos veiklos.

Elgesio problemoms spręsti skirtos priemonės daro teigiamą įtaką mokinių pasiekimams, nes padeda pailginti aktyvaus mokymosi laiką (sumažėja destruktivos veiklos ir pan.). Jei taikomoms priemonėms tektų skirti daugiau mokymosi laiko, nei jo atima destruktivi veikla, tokios priemonės gali neturėti teigiamos įtakos akademiniam pasiekimams. Dėl to reikia derinti universalias bei specializuotas priemones ir tinkamai suplanuoti jų įgyvendinimą. Visai mokyklai skirtų strategijų diegimas paprastai užtrunka ilgiau, nei vienai klasei skirtų ar individualių priemonių įgyvendinimas.

Lietuvoje atlikti tyrimai

Lietuvoje atlikta nemažai tyrimų, nagrinėjančių elgesio ir emocinių sunkumų bei sutrikimų turinčių vaikų ugdymo klausimus, tačiau rečiau tiriamos universalių (skirtų visiems mokiniams, mokyklos bendruomenei) priemonių taikymo galimybės ir veiksmingumas, sprendžiant mokyklose dėl netinkamo elgesio kylančias problemas (2 lentelė).

2 lentelė. Lietuvoje atlikti tyrimai

Tyrimas / šaltinis (autorius, metai, pavadinimas)	Tyrimo rezultatai, išvados
Kalionova (2025). Mokytojo lyderystė kuriant palankų mikroklimatą ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje	Palankus mikroklimatas daro tiesioginį poveikį organizacijos (mokyklos) sėkmei ir ugdymo kokybei. Vilniaus r. savivaldybėje atliktas tyrimas atskleidė, kad mokytojo lyderystė turi teigiamą poveikį įstaigos mikroklimatui. Jos raišką skatina įstaigos vadovybės palaikymas, saugi ir komfortiška aplinka, o mokytojo gebėjimas spręsti problemas padeda įgyvendinti savo idėjas. Palankų įstaigos mikroklimatą padeda kurti lyderio gebėjimas telkti bendruomenę, pasitikėjimas, rizikos inicijavimas ir prisiėmimas. <i>Daugiau...</i>
Geležinienė (2009). Įrodymais grįstos mokytojo veiklos konstravimas ugdant emocijų ir elgesio sutrikimų turinčius mokinius	Tiriama, kaip įrodymais grįsta mokytojo veikla keičia emocijų ir elgesio sutrikimų turinčių mokinių ugdymo procesą. Atskleistas tokios mokytojo veiklos veiksmingumas: visapusiška mokinio situacijos analizė praplėtė „įrodymo“, „žinojimo“ sampratą; planuodami veiklas, mokytojai pradėjo orientuotis ne tik į mokinio ir kitų ugdymo proceso dalyvių, bet ir į savo veiklos pokyčius; mokytojo reflektivi praktika tapo tęstiniu ir kokybiškai kintančiu procesu; ugdymo proceso dalyvių bendradarbiavimas paskatino diskusinės aplinkos, įrodymais grįstos kultūros stiprėjimą ir kitus pozityvius pokyčius mokykloje. Įrodymais grįstos mokytojo veiklos veiksmingumas pagrindžiamas orientavimusi į emocijų ir elgesio sutrikimų turinčio mokinio pozityvaus elgesio palaikymą. Tai apima perėjimą nuo ypatingos globos prie pozityvaus elgesio ir emocijų skatinimo, sėkmės situacijų kūrimą, individualių mokinio galių atskleidimą ir kt. <i>Daugiau...</i>

Apžvelgus duomenis apie tarpusavyje susijusių socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymo ir elgesio problemų sprendimo priemonių poveikį, matyti, kad jos padeda visapusiškai ugdyti asmenybę ir pasiekti aukštesnius akademinis pasiekimus. Mokyklose tikslinga derinti universalias (skirtas visiems mokiniams)

ir specializuotas (skirtas tikslinėms mokinių grupėms) priemones. Priemonių sėkmingumui užtikrinti svarbus jas vykdančių darbuotojų profesinis tobulėjimas. Socialinio ir emocinio ugdymo priemonių diegimas EEF priskiriamas nebrangių priemonių grupei.

Koks pagalbos mokiniui priemonių poveikis?

Tarpusavio mokymas (angl. *peer tutoring*)

Tai priemonės, kurias vykdančios mokiniai padeda vieni kitiems mokytis, dirbdami poromis ar mažomis grupėmis. Tai gali būti: skirtingo amžiaus mokinių poros (grupės), kuriomis dirbant mokytojo vaidmenį atlieka vyresnis mokinys; to paties amžiaus mokinių poros (grupės), kuriomis dirbant mokiniai atlieka paskirtą besimokančiojo ar mokytojo vaidmenį; abipusės pagalbos poros (grupės), kuriomis dirbant mokiniai keičiasi vaidmenimis. Visais atvejais mokytojo vaidmenį atliekantis mokinys prisiima atsakomybę už tam tikrus mokymo aspektus, vertina sėkmę ir teikia grįžtamąjį ryšį besimokančiajam.

EEF atliktos metaanalizės rezultatai

Vidutinis tarpusavio mokymo priemonių poveikis mokinių pasiekimams didelis – be šių priemonių tokiems pat rezultatams pasiekti prireiktų šešių papildomų mokymosi mėnesių. Priemonėms, sudarančioms galimybes mokiniams mokytis kitus mokinius, vykdyti reikalingas ir mokyklos darbuotojų įsitraukimas. Jų laiko sąnaudos ir mokymai sudaro priemonių įgyvendinimo kaštus. **Apskritai vertinant, šių priemonių įgyvendinimo kaina nedidelė.**

Pagrindinės išvados:

- tarpusavio mokymas daro teigiamą poveikį ir besimokančiojo, ir mokytojo vaidmenis atliekantiems mokiniams;

- priemonės veiksmingiausios ne supažindinant su nauja mokymosi medžiaga, o ją kartojant, įtvirtinant išmokus dalykus;
- priemonės veiksmingumą lemia jų taikančių pedagogų ir mokytojo vaidmenį atliekančių mokinių pasirengimas, todėl jiems reikalingi mokymai;
- kitų mokinių pagalba gali ypač padėti žemų pasiekimų mokiniams.

Tarpusavio mokymas gali padėti gerinti ne tik akademinis pasiekimus, bet ir socialines, asmenines kompetencijas, pasitikėjimą savimi ir mokymosi motyvaciją. Kalbant apie poveikį akademiniam pasiekimams, teigiamas poveikis pastebimas įvairiose ugdymo turinio srityse, priemonės šiek tiek veiksmingesnės aukštesnėse klasėse, taip pat – kai mokytojo ir besimokančiojo vaidmenis atliekančių mokinių pasiekimai skirtingi. Gerų rezultatų pasiekama ir vykdančias veiklas, kurioms naudojamos skaitmeninės technologijos.

Mokyklose organizuojant mokinių mokymąsi vieniems iš kitų, svarbu užtikrinti kokybišką mokinių sąveiką: atidžiai apgalvoti užduotis, mokytojo vaidmenį atliekančius mokinius mokytis apie tai, kaip įgyjamos žinios, koreguojamos klaidingos sampratos, teikiamas grįžtamasis ryšys ir vertinama pažanga. Paprastai organizuojamos reguliarios (vykstančios kelis kartus per savaitę) tarpusavio mokymosi veiklos, kurios trunka nuo 4 iki 10 savaičių.

Lietuvoje atlikti tyrimai

Rengiant leidinį, tyrimų, nagrinėjančių mokinių mokymąsi vieniems iš kitų, rasta nedaug (3 lentelė). Kai kurie tarpusavio mokymo aspektai paliejami tiriant mokymąsi bendradarbiaujant, vertinimo procesą ir pan.⁴

3 lentelė. Lietuvoje atlikti tyrimai

Tyrimas / šaltinis (autorius, metai, pavadinimas)	Tyrimo rezultatai, išvados
Gvaldaitė, Budreckaitė, Bučinskienė (2024). Mokinių mentorystė: Šv. Juozapo mokyklos atvejis	Mokykloje buvo kuriamas ir diegiamas mentorystės modelis, pagal kurį vyresniųjų klasių mokiniai padėjo mokymosi sunkumų turintiems pradinė klasių mokiniams. Ištyrus modelio diegimo patirtį, nustatyta, kad mentoriai padėjo pradinė klasių mokiniams pagerinti mokymosi įgūdžius, rezultatus ir bendravimą. Mentoriams iškilę sunkumai silpnino jų motyvaciją užsiimti su vaikais, tačiau mentorystę jie įvertino kaip galimybę turiningai, prasmingai leisti laiką ir auginti save. Taip pat nustatyta, kad, įgyvendinant mentorystės veiklas, mentoriams būtina pedagogų pagalba. <i>Daugiau...</i>

⁴ Raudienė, I. (2018). Formuojamojo vertinimo raiška Lietuvos mokyklose: ką rodo nacionaliniai mokinių pasiekimų tyrimai. *Socialinis ugdymas*, 2018, t. 50, Nr. 3, p. 103–116; Sarapinienė, L., Kuncienė, Z. (2015). Mokymosi poromis įtaka mokinių ugdymo rezultatams. *Menas, dizainas ir meninis ugdymas*, 2015, p. 148–152.

Tyrimas / šaltinis (autorius, metai, pavadinimas)	Tyrimo rezultatai, išvados
Čiuladienė (2018). Bendraamžių mediacija Lietuvos mokykloje (atvejo analizė)	Tyrimas atliktas, išbandant mediatorių (mokinių, padedančių spręsti bendraamžių konfliktus) mokymo programą. Atskleista, kad tinkamiausiais tarpininkauti sprendžiant mokinių tarpusavio konfliktus paaugliai laiko ne suaugusiuosius, o bendraamžius. Mokiniai, kurie ryžtųsi tapti mediatoriais, įžvelgia šios veiklos prasmingumą kitiems, naudingumą sau ir mano turį reikiamų savybių. Nenorintieji tapti mediatoriais mano, kad tai sunkus ir neįdomus užsiėmimas, jie neturi reikiamų savybių. Mediatoriaus mokymo programa ir mediacijos patirtis įvertinta teigiamai, laikytina aktualia ir prasminga. <i>Daugiau...</i>

Individualus mokymas (angl. *one to one tuition*)

Tai mokytojo, jo padėjėjo ar kito suaugusiojo mokiniui teikiama intensyvi individuali pagalba. Ji gali būti teikiama ne per pamokas (pavyzdžiui, per papildomai skirtą mokymosi laiką, vasaros mokykloje) ar vietoj kai kurių pamokų.

EEF atliktos metaanalizės rezultatai

Vidutinis individualaus mokymo priemonių poveikis mokinių pasiekimams prilygsta pažangai, padarytai per penkis mokymosi mėnesius, t. y., mokiniams, kuriems individuali pagalba nebuvo teikta, tokiems pat rezultatams pasiekti reikėtų mokytis dar penkis mėnesius. **Priemonių įgyvendinimo kaštai yra vidutinio dydžio.** Juos labiausiai lemia mokytojų ar kito personalo darbo apmokėjimo išlaidos, bet gali būti reikalingi ir kiti mokymosi ištekliai. Kontaktiniu būdu organizuojamos veiklos gali kainuoti daugiau, nei organizuojamos nuotoliniu būdu. Priemonių kaštai taip pat priklauso nuo individualią pagalbą teikiančių darbuotojų kvalifikacijos.

Pagrindinės išvados:

- tai veiksminga pagalbos strategija mokiniams, kurių žemi ankstesnio mokymosi etapo pasiekimai, ar patiriantiems sunkumų mokantis tam tikrų dalykų;
- pagalba veiksmingesnė, jei ji aiškiai susieta su mokymusi per įprastas pamokas, jas papildo;
- organizuoti individualią mokytojo teikiamą pagalbą gali būti gana brangu. Kitokių strategijų, pavyzdžiui, mokytojo padėjėjo teikiamos pa-

galbos, jos teikimo mažoms mokinių grupėms, veiksmingumas gali būti mažesnis, bet kainos ir veiksmingumo santykis – tinkamas;

- individuali mokytojo padėjėjo pagalba veiksmingesnė, kai jie yra patyrę, gerai parengti ir gauna reikiamą paramą.

Nustatyta, kad šios priemonės jaunesniems mokiniams daro didesnę teigiamą poveikį nei vyresniems, kalbiniam ugdymui – didesnę nei matematikos mokymui. Optimalus poveikis pasiekiamas, per nustatytą laikotarpį (iki 10 savaičių) organizuojant trumpus ir reguliarius (apie 30 min., kelis kartus per savaitę) užsiėmimus. Priemonės, kurioms panaudojamos skaitmeninės technologijos, taip pat veiksmingos.

Tam, kad priemonės būtų veiksmingos, reikia: tiksliai nustatyti, kuriems mokiniams reikalinga pagalba; išsiaiškinti, kas konkrečiai šiems mokiniams sekasi prasčiau, ir parinkti tinkamą papildomo mokymo turinį; užtikrinti kokybišką mokytojo sąveiką su mokiniu (ypač svarbus gebėjimas teikti tinkamą grįžtamąjį ryšį); papildomą mokymą sieti su pamokų veikla; stebėti mokinio pažangą ir atitinkamai koreguoti individualią pagalbą.

Lietuvoje atlikti tyrimai

Lietuvoje, tiriant individualios pagalbos teikimą mokiniui, dažniau nagrinėjamas pagalbos teikimas turintiesiems specialiųjų ugdymosi poreikių. Pagalbos mokiniui aspektai tiriami, atliepiant strateginius švietimo tikslus (pavyzdžiui, įtraukiojo ugdymo įgyvendinimą) ir atsižvelgiant į kitus reikšmingus švietimo pokyčius (pavyzdžiui, dėl COVID-19 pandemijos įvestą nuotolinį mokymą) (4 lentelė). Tyrimų, nagrinėjančių įprastomis aplinkybėmis įgyvendinant ugdymo planą teikiamos individualios mokymosi pagalbos veiksmingumą, kylančius sunkumus ir pan., trūksta.

4 lentelė. Lietuvoje atlikti tyrimai

Tyrimas / šaltinis (autorius, metai, pavadinimas)	Tyrimo rezultatai, išvados
Miltenienė, Melienė, Galkienė, Rutkienė (2022). Įtraukiosios ugdymo praktikos tobulinimas COVID-19 pandemijos kontekste: mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, mokymosi sunkumų įveika	Atlikus tyrimą, nustatyta, kad specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai nuotolinio mokymosi metu yra labiau pažeidžiami, jų mokymosi procesą apsunkina edukacinės kliūtys, pagalbos mokykloje ir namuose stoka. Sėkmingai ugdytis padeda efektyviai veikianti pagalbos sistema, komandinis darbas ir bendradarbiavimas, mokytojo pagalba ir darbas mažomis grupėmis. <i>Daugiau...</i>
Indrašienė, Jegelevičienė, Merfeldaitė, Railienė (2018). Kompleksinės pagalbos modelio įgyvendinimo patirtis teikiant pagalbą vaikui	Išanalizavus pedagogų patirtis įgyvendinant kompleksinės pagalbos vaikui modelį, nustatyta, kad jo įgyvendinimas lemia pokyčius mokyklos bendruomenėje, kurie turi tiesioginės įtakos vaiko elgsenos ir mokymosi motyvacijos kaitai. Darytina prielaida, kad šiems pokyčiams atsirasti didelę įtaką turėjo vaikų, tėvų, mokytojų ir kitų pagalbos institucijų bendrų veiksmų koordinavimas, pagalbos vaikui individualizavimas ir atsakingo už konkretaus atvejo vadybą asmens numatymas. <i>Daugiau...</i>
Indrašienė, Suboč (2008). Sociopedagoginės pagalbos vaikams, patyrusiems mokymosi nesėkmes, prielaidos	Atlikus tyrimą, daroma išvada, kad dažniausiai nesėkmingą mokymąsi lemia bendri mokymosi sunkumai, per didelės namų darbų apimtys ir mokinių dėmesio koncentracijos stoka. Nustatyta, kad mokymosi sunkumus mokykloje dažniausiai padeda įveikti klasės auklėtojas, o kitų pagalba mokiniams yra mažiau prieinama ar priimtina. Remiantis atliktu tyrimu, teigiama, kad į pagalbos organizavimo procesą turi įsitraukti visas pedagogų kolektyvas: psichologai, socialiniai pedagogai, dalykų mokytojai ir klasės auklėtojas. <i>Daugiau...</i>

Mokytojo padėjėjo pagalba (angl. *teaching assistant interventions*)

Mokytojo (mokymo) padėjėjais laikomi suaugusieji, padedantys mokytojui per pamokas. Jų pareigos ir funkcijos gali būti įvairios, bet jos paprastai vykdomos dviem būdais: padedant mokytojui organizuoti veiklas bendroje klasės aplinkoje arba teikiant tikslinę pagalbą (paprastai ne klasėje). Mokytojo padėjėjui taip pat gali būti pavesta atlikti administracines užduotis.

EEF atliktos metaanalizės rezultatai

Vidutinis mokytojo padėjėjo pagalbos priemonių poveikis mokinių pasiekimams prilygsta **pažangai, padarytai per keturis mokymosi mėnesius**, t y., tokios pagalbos negaunantys mokiniai tokių pat rezultatų pasiektų, jei mokytųsi keturiais mėnesiais ilgiau. **Priemonių įgyvendinimo kaštai vidutiniai**, juos lemia mokytojo padėjėjų darbo užmokestis. Tačiau lėšų poreikis gali skirtis, priklausomai nuo to, kiek dėmesio skiriama mokytojo padėjėjams parengti ir kompetencijoms tobulinti. Be to, į kaštus neįskaičiuojami tokie mokyklos skiriami išteklių, kaip klasių patalpos, mokymosi priemonės, mokytojo padėjėjui skiriamas mokytojo laikas.

Pagrindinės išvados:

- mokytojo padėjėjai gali daryti didelį teigiamą poveikį mokinių pasiekimams, tačiau labai svarbu, kaip jie pasitelkiami. Veiksmingiausios strategijos – kai padėjėjai yra mokomi ir teikia tikslinę pagalbą individualiai ar mažoms mokinių grupėms. Pagalbos teikimas kasdienėje klasės aplinkoje, tyrimų duomenimis, teigiamo poveikio mokinių pasiekimams nedaro;
- svarbiausia priemonė, kurią gali taikyti mokyklos, kad pagerintų mokinių pasiekimus, – kokybiškas mokymas. Taigi svarbu užtikrinti, kad mokymasis su padėjėju papildytų, bet nesumažintų kokybiško mokymosi, organizuojamo pagrindinio mokytojo, apimties;
- siekiant, kad mokytojo padėjėjų pagalba būtų veiksminga, reikia investuoti į jų profesinį tobulėjimą.

Pastebėta, kad mokytojo padėjėjų pagalbos poveikis pradinėse klasėse šiek tiek didesnis nei aukštesnėse klasėse. Dažniau nustatyta teigiama įtaka kalbinio ugdymo rezultatams (matematikos srityje – rečiau). Veiksmingiausi – reguliariai organizuojami trumpi užsiėmimai (apie 30 min., kelis kartus per savaitę). Veiksmingos ir priemonės, įgyvendinamos, panaudojant skaitmenines technologijas.

Organizuojant mokytojo padėjėjo pagalbą, svarbu tiksliai nustatyti mokinių poreikius; parengti mokytojo padėjėjus ir užtikrinti pagalbos dermę su pagrindinėmis mokymosi veiklomis klasėje.

Lietuvoje atlikti tyrimai

Lietuvoje, įgyvendinant įtraukiojo ugdymo principą, pagalbos teikimas mokiniui, o kartu ir mokyto-

jui – aktualus klausimas. Tačiau tyrimų, kuriuose būtų nagrinėjama mokytojo padėjėjų teikiama pagalba, šalyje trūksta.

5 lentelė. Lietuvoje atlikti tyrimai

Tyrimas / šaltinis (autorius, metai, pavadinimas)	Tyrimo rezultatai, išvados
Majauskienė, Bagdonas, Jakimavičienė (2023). Pedagogų padėjėjai ikimokyklinio ugdymo įstaigose: Kauno ugdymo įstaigų vadovų vertinimas	Tyrimas atskleidė pedagogų padėjėjų poreikį ir nepakankamą skaičių Kauno m. ikimokyklinio ugdymo įstaigose. Įstaigų vadovų manymu, šie darbuotojai labai reikalingi, bet dažniausiai jie nėra įgiję pedagoginio išsilavinimo, jiems trūksta pedagogikos ir psichologijos žinių, sėkmingai komunikacijai būtinų gebėjimų ir praktinės darbo su vaikais patirties. Vadovai pabrėžia pedagogų padėjėjų kvalifikacijos tobulinimo būtinumą. <i>Daugiau...</i>
Kalesnikienė, Čižikienė (2014). Mokytojo padėjėjo profesinių kompetencijų modelis: realijos ir perspektyvos	Aptariamas ugdymo, orientuoto į mokinio poreikius, polinkius ir interesus, realizavimas, dalyvaujant mokytojo padėjėjui. Sudarytas teorinis mokytojo padėjėjo darbe reikalingų profesinių kompetencijų modelis, pagrįstas empiriškai, remiantis pradinėse klasių mokytojų apklausos duomenimis. Per tyrimą nustatytas mokytojo padėjėjo profesinių kompetencijų turinys.

Apibendrinant informaciją apie tarpusavio mokymo, mokytojo padėjėjų pagalbos ir individualaus mokymo priemones, matyti, kad jos visos padeda gerinti akademinius mokinių pasiekimus, bet ypač veiksminga – mokinių tarpusavio pagalba. Ji naudinga ir mokytojo, ir besimokančiojo vaidmenims atliekantiems

mokiniams. Visų minėtų priemonių veiksmingumą lemia mokančiojo (padėjėjo) pasirengimas, jo ir mokinio sąveikos kokybė, veiklos tikslingumas ir atitiktis besimokančiojo poreikiams. Gerų rezultatų pasiekama ir įgyvendinant pagalbos strategijas, kurioms panaudojamos skaitmeninės technologijos.

Kokią įtaką mokinių pasiekimams turi klasių dydžio ir sudėties pokyčiai?

Nagrinėdami klasės dydžio ir sudėties įtaką mokinių pasiekimams, tyrinėtojai dažniausiai kalba apie klasės dydį, mokinių skirstymą į skirtingas klases pagal pasiekimus ir mokinių grupavimą klasėje pagal pasiekimus.

Klasių dydžio mažinimas (angl. *reducing class size*)

Mokinių klasės dydis – tai mokinių skaičius, tenkantis vienam mokytojui. Klasės dydžio mažinimas, siekiant pagerinti mokinių pasiekimus, savaime beveik neveikia ir daro teigiamą poveikį mokinių pasiekimams tik tada, kai kartu taikomi efektyvesni mokymo metodai.

EEF atliktos metaanalizės rezultatai

Atlikta metaanalizė atskleidė, kad **klasės dydžio mažinimo poveikis mokinių pasiekimams yra labai nedidelis – vidutiniškai vienas mėnuo pažangos**. Kitaip tariant, mokinių, kurie mokėsi mažesnėse klasėse, pasiekimai buvo aukštesni, ir mokiniams, kurie mokėsi didesnėse klasėse, reikėtų vieno papildomo mokymosi mėnesio atitinkamiems rezultatams pasiekti. **Tačiau klasės dydžio mažinimas labai**

brangiai kainuoja, nes reikia daugiau mokytojų ir infrastruktūros.

Pagrindinės išvados:

- nežymus klasės dydžio mažinimas (pavyzdžiui, nuo 30 iki 25 mokinių) poveikio mokinių pasiekimams nedaro. Poveikis pasiekimams pastebimas tada, kai klasės dydis yra mažinamas bent iki 20 mokinių klasėje;
- klasės dydžio mažinimas daro teigiamą poveikį pasiekimams tik tuo atveju, jeigu tai gerina mokymo kokybę. Pavyzdžiui, mokymas organizuojamas lanksčiau, dažniau teikiamas grįžtamasis ryšys ir pan.;
- klasės dydžio mažinimas daro reikšmingą poveikį mokinių, kilusių iš nepalankios SEK aplinkos, pasiekimams.

Pastebėta, jog esminė sąlyga užtikrinant, kad klasės dydžio mažinimas padėtų gerinti mokinių pasiekimus, yra galimybių individualizuoti mokymą, taikyti kokybiškesnes ugdymo priemones ir metodus sudarymas. Klasės dydžio mažinimas labiau teigiamai veikia mokinių matematikos nei kalbos pasiekimus.

Lietuvoje atlikti tyrimai

Tyrimų, kuriuose būtų nagrinėjamos klasės dydžio ir mokinių pasiekimų sąsajos, Lietuvoje trūksta. Reikia pažymėti, kad klasės dydžio ir mokinių pasiekimų sąsajos yra plačiai nagrinėjamos užsienio šalių tyrimuo-

se, ir atliktose metaanalizėse pateikiamos bendros išvados. Tačiau Lietuvoje trūksta tyrimų, kuriuose būtų analizuojamos klasių dydžio mažinimo įgyvendinimo prielaidos ir galimi iššūkiai.

6 lentelė. Lietuvoje atlikti tyrimai

Tyrimas / šaltinis (autorius, metai, pavadinimas)	Tyrimo rezultatai, išvados
Jevsejevienė (2009). Didelės ar mažos klasės?	Tyrimė, remiantis tarptautiniais mokinių pasiekimų tyrimų duomenimis, atskleidžiama, kad aukštesni pasiekimai yra tų vaikų, kurie mokosi didesnėse klasėse, bet tokius rezultatus gali lemti ne pats klasės dydis, o tai, kur ir kaip sudaromos didelės klasės. Lietuvos mokinių pasiekimų tyrimų duomenys rodo, kad didelės klasės gerina žemo socialinio ekonominio statuso mokinių, bet mažina aukšto socialinio ekonominio statuso mokinių pasiekimus. Gausu ir tyrimų, atskleidžiančių teigiamą nedidelių klasių poveikį mokiniams ir mokytojams. Tačiau tai, kokį klasės dydį laikyti optimaliu, priklauso nuo įvairių veiksnių: mokytojo kompetencijos, mokytojo dalyko, aprūpinimo mokymo priemonėmis ir mokinių savybių. <i>Daugiau...</i>

Mokinių skirstymas pagal pasiekimus (angl. *setting and streaming*)

Mokinių skirstymas pagal pasiekimus – tai mokinių, kurių pasiekimai panašaus lygio, skirstymas į atskiras klases ar pamokas. Mokinių skirstymo pagal pasiekimus tikslas – sudaryti sąlygas efektyvesniam ir veiksmingesniam mokymui, sumažinti klasės mokinių pasiekimų atotrūkius. Mokinius pagal pasiekimus galima skirstyti tik į atskiras pamokas (pavyzdžiui, matematikos ar kalbinio ugdymo), arba juos į atskiras klases galima suskirstyti visiems mokslo metams.

EEF atliktos metaanalizės rezultatai

EEF atlikta metaanalizė parodė, kad mokinių, kurie mokosi mišrioje klasėje, ir mokinių, kurie yra suskirstyti į pamokas ar klases, priklausomai nuo jų pasiekimų, pasiekimai reikšmingai nesiskiria. Nustatyta, kad **skirstymas daro nedidelį neigiamą poveikį prasčiau besimokantiems ir nedidelį teigiamą poveikį – geriau besimokantiems mokiniams.** Mokinių, priklausomai nuo jų pasiekimų, skirstymas į atskiras pamokas ar klases **beveik nereikalauja papildomų finansinių išteklių.**

Poveikis	Kaina
0	 <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>

Pagrindinės išvados:

- mokinių skirstymas į pamokas ar klases, priklausomai nuo jų pasiekimų, nedaro reikšmingo poveikio mokinių pasiekimams;
- jeigu priimamas sprendimas skirstyti mokinius, svarbu nesutelkti dėmesio vien tik į gerai besimokančius mokinius, bet skirti gerus mokytojus ir prasčiau besimokantiems;
- svarbu užtikrinti, kad mokinių grupės būtų nuolat peržiūrimos, atsižvelgiant į jų pasiekimų pokyčius.

Būtina prisiminti, kad mokinių skirstymas į grupes dažniausiai atliekamas įvertinant jų pasiekimus, bet ne gabumus, nes būtent pasiekimai yra analizuojami skirstant mokinius. Dažnai mokiniai iš nepalankios SEK aplinkos neteisingai priskiriami žemesnių pasiekimų grupėms, todėl reikia imtis papildomų priemonių, siekiant užtikrinti, kad mokiniai į grupes būtų suskirstyti pagal pasiekimus, o ne pagal SEK statusą.

Lietuvoje atlikti tyrimai

Tyrimų, kurie analizuotų Lietuvos mokinių grupavimo pagal pasiekimus ir jų pasiekimų sąsajas, trūksta. Be to, stokojama tyrimų, kuriuose būtų pateikiamos esamos mokinių grupavimo praktikos Lietuvoje ir tokių praktikų politinis, socialinis ir ekonominis kontekstas.

7 lentelė. Lietuvoje atlikti tyrimai

Tyrimas / šaltinis (autorius, metai, pavadinimas)	Tyrimo rezultatai, išvados
Šalkuvienė (2012). Homogeninių klasių išaiškinimas pasiekimų testais	Straipsnio tikslas – apibūdinti homogeninių klasių išaiškinimo procesą, naudojant matematikos diagnostinius testus. Straipsnyje apžvelgiami homogeninių klasių atrankos, naudojant matematinių įgūdžių testą, principai. Aptariamos diagnostinio testo kokybės statistinės charakteristikos: normalumas, vidurkis, standartinis nuokrypis, sudėtingumas, koreliacija ir kt. Kontrolinių ir eksperimentinių klasių homogeniškumas pagrindžiamas ANOVA ir DUNKAN metodais. <i>Daugiau...</i>
Vaicekauskienė (2010). Kam ir kiek naudingas mokinių grupavimas pagal gebėjimus?	Darbe atliekama mokslinių tyrimų ir tarptautinių mokinių pasiekimų tyrimų rezultatų analizė, siekiant palyginti homogenišką ir heterogenišką ugdymą. Nustatyta, kad mokinių grupavimas pagal gebėjimus nėra efektyvus, siekiant gerinti mokinių pasiekimus, nes grupuojama ne pagal tam tikro dalyko pasiekimų lygį, o pagal bendrųjų gebėjimų vidurkį. Be to, grupavimas yra nenaudingas, jei ugdymo turinys ir būdas nepritaikomi panašių pasiekimų mokinių grupės lygiui. Galiausiai, skirstymas pagal pasiekimus yra naudingas gabiesiems, tačiau silpnieji srautinėse klasėse dažniau praranda, nei gauna naudos. <i>Daugiau...</i>

Mokinių skirstymas į grupes klasėje pagal pasiekimus (angl. *within class attainment grouping*)

Mokinių skirstymas į grupes klasėje, priklausomai nuo jų pasiekimų, – tai mokinių, kurių pasiekimai panašūs, skirstymas į grupes jų įprastoje klasėje konkrečiai veiklai atlikti. Pavyzdžiui, mokiniai gali būti suskirstomi konkrečioms užduotims atlikti prie skirtingų stalų klasėje, priklausomai nuo jų to dalyko pasiekimų, tačiau visus mokinius moko tas pats mokytojas. Visi mokiniai klasėje mokosi pagal tą pačią ugdymo programą, tačiau skirtingo sudėtingumo lygiais. Skirstant mokinius į grupes klasėje, siekiama, kad jiems tektų atlikti užduočių, kurios leistų optimaliai patirti iššūkių mokantis.

EEF atliktos metaanalizės rezultatai

EEF atlikta tyrimų, kuriuose buvo nagrinėjamos mokinių skirstymo į grupes klasėje ir jų pasiekimų sąsajos, metaanalizė parodė, kad **mokinių skirstymo į grupes klasėje poveikis yra nedidelis**. Mokinių, kurie buvo skirstomi į grupes klasėse, pasiekimai buvo aukštesni, ir mokiniams, kurie nebuvo taip skirstyti, reikėtų **dviejų papildomų mokymosi mėnesių atitinkamiems rezultatams pasiekti**. Mokinių skirstymo į grupes klasėje **kaštai yra nedideli** – reikalingi papildomi finansiniai ištekliai mokymo priemonėms, mokinių vertinimui.

Pagrindinės išvados:

- didesnis mokinių skirstymo į grupes klasėje poveikis pastebimas mokantis matematikos, nei rašymo ar skaitymo;

- pradinio ugdymo lygmenyje poveikis yra akivaizdesnis, nei pagrindinio ir vidurinio ugdymo lygmenyse;
- mokinių skirstymas daro neigiamą poveikį žemų pasiekimų mokiniams, nes nepalankiai veikia jų nuostatas ir įsitraukimą;
- kadangi mokiniai daro skirtingą pažangą, būtina užtikrinti reguliary stebėjimą ir pasiekimų vertinimą, siekiant sumažinti netinkamą mokinių grupavimą ir užtikrinti mokymosi iššūkius visiems vaikams.

Kaip ir skirstant mokinius į klases ar atskiras pamokas, mokiniai į grupes klasėje dažniausiai skirstomi, įvertinant jų pasiekimus, bet ne gabumus. Tačiau kyla pavojus, kad mokiniai iš nepalankios SEK aplinkos bus neteisingai priskirti žemesnių pasiekimų mokinių grupei, todėl reikia imtis papildomų priemonių, siekiant to išvengti.

Lietuvoje atlikti tyrimai

Atliktų tyrimų, kuriuose būtų nagrinėjamas mokinių skirstymas į grupes pagal pasiekimus klasėje, nebuvo rasta.

Apibendrinant informaciją apie klasės dydžio mažinimą, mokinių skirstymą pagal pasiekimus į klases ar pamokas ir grupavimą pagal pasiekimus klasėje, matyti, kad šių priemonių poveikis mokinių pasiekimams yra nereikšmingas. Tik mokinių skirstymas pagal pasiekimus klasėje atskiroms užduotims atlikti daro nedidelį teigiamą poveikį jų pasiekimams. Tačiau klasės dydžio mažinimas reikalauja ypač daug sąnaudų. Taikant visas minėtas priemones, siekiant išvengti neigiamo poveikio mokiniams, kurie prasčiau mokosi ar yra kilę iš nepalankios SEK aplinkos, svarbu nuolat vertinti pasiekimus ir pagal juos peržiūrėti mokinių grupavimą.

Kokios ugdymo proceso tobulinimo priemonės labiausiai padeda gerinti mokinių pasiekimus?

Metapažinimas ir savireguliacija (angl. *metacognition and self-regulation*)

Metapažinimas – tai besimokančiojo gebėjimas suvokti, apmąstyti ir krypti savo mąstymą atitinkama linkme. Savireguliacija – tai savo motyvacijos, minčių ir elgesio valdymas, siekiant išsikeltų tikslų. Metapažinimo ir savireguliacijos strategijų mokymas – tai mokinių mokymas ir skatinimas apmąstyti, planuoti ir vertinti savo mokymąsi.

EEF atliktos metaanalizės rezultatai

EEF atlikta tyrimų, kuriuose nagrinėjamas metapažinimo ir savireguliacijos strategijų taikymo poveikis mokinių pasiekimams, metaanalizė parodė, kad **šios strategijos turi didžiulį poveikį mokinių pasiekimams**. Mokinių, kurie taikė metapažinimo ir savireguliacijos strategijas, pasiekimai buvo reikšmingai aukštesni, ir mokiniams, kurie šių strategijų netaikė, reikėtų **8 papildomų mokymosi mėnesių**, norint pasiekti tokius rezultatus, kaip mokinių, kurie jas taikė. Gebėjimų taikyti metapažinimo ir savireguliacijos strategijas ugdymo **kaštai yra nedideli** – reikalingi papildomi finansiniai ištekliai mokytojų kvalifikacijai tobulinti.

Pagrindinės išvados:

- metapažinimo ir savireguliacijos strategijų taikymo poveikis pasiekimams yra visuotinis ir didelis;
- norint išmokyti mokinius metapažinimo ir savireguliacijos strategijų, reikia per pamokas mokyti jas taikyti;
- mokantis metapažinimo ir savireguliacijos strategijų, modelio vaidmenį atlieka mokytojai;
- skatinant samprotavimą, argumentavimą ir diskusijas, ugdomi metapažinimo ir savireguliacijos gebėjimai.

Metapažinimo ir savireguliacijos strategijos geriau išmokstamos, kai jų mokomasi bendradarbiaujant grupėmis, kad besimokantieji galėtų stebėti vienas kitą, ir kai diskusijas moderuoja mokytojas. Mokytojai turi padėti mokiniams suprasti sąvokų tarpusavio sąsajas, suvokti veiksmų nuoseklumą ir išsikelti sėkmės kriterijus. Mokant metapažinimo ir savireguliacijos strategijų, svarbu, kad patys mokytojai jas išmanytų, taikytų ir turėtų reikiamų teorinių žinių, kad galėtų apmąstyti, kaip jiems sekasi mokyti.

Lietuvoje atlikti tyrimai

Metapažinimo ir savireguliacijos metodai Lietuvoje yra plačiai tyrinėti konceptuali aspektu (8 lentelė). Visgi tyrimų, kuriuose būtų empiriškai tiriama metapažinimo ir savireguliacijos strategijų taikymo sąsaja su mokinių pasiekimais, trūksta. Be to, stokojama tyrimų, kurie atskleistų metapažinimo ir savireguliacijos metodų diegimo Lietuvos mokyklose iššūkius.

8 lentelė. Lietuvoje atlikti tyrimai

Tyrimas / šaltinis (autorius, metai, pavadinimas)	Tyrimo rezultatai, išvados
Matulaitienė (2021). Metamokymasis pradiniam ugdyme: mokslinės literatūros analizė	Moksliniame straipsnyje, atliekant mokslinių tyrimų analizę, nagrinėjamas pradinio ugdymo lygmenyje vykstantis metamokymasis. Tyrime nagrinėjami pradinio klasių mokinių savarankiško mokymosi komponentai, įgyvendinimo praktika, problematika. Nustatyta, kad ankstyvame amžiuje vaikai turi metakognityvinių kompetencijų, kurias svarbu pastebėti ir ugdyti, tačiau pradinio ugdymo pedagogai susiduria su daugybe iššūkių, ribojančių metamokymosi taikymą. Teigiama, kad tinkamo vertinimo trūkumas trukdo tobulinti tyrimus ir konceptualizuoti metamokymąsi, o tai leistų greičiau ir efektyviau taikyti metamokymosi praktiką. <i>Daugiau...</i>
Stonkuvienė (2018). Mokėjimo mokyti samprata ir kontekstas ikimokyklinių įstaigų ugdymo programose (Curriculum)	Moksliniame straipsnyje, analizuojant mokslinius šaltinius ir politinius dokumentus, nagrinėjamas mokėjimas mokyti. Straipsnyje parodomas „mokėjimo mokyti“ sampratos problematiškumas. Atlikta ikimokyklinio ugdymo programų analizė atskleidė, kad įstaigų parengtose programose atsispindi įvairi mokėjimo mokyti ugdymo(si) praktika. <i>Daugiau...</i>

Tyrimas / šaltinis (autorius, metai, pavadinimas)	Tyrimo rezultatai, išvados
Kontautienė (2015). Savikontrolės gebėjimų ugdymo kūno kultūros pamokų metu įtaka jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fiziniams gebėjimams	Daktaro disertacijoje siekiama pagrįsti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų (10–11 metų) savikontrolės gebėjimų ugdymo per kūno kultūros pamokas įtaką jų fiziniams gebėjimams. Atlikus eksperimentą nustatytas teigiamas savikontrolės gebėjimų ugdymo programos poveikis eksperimentinės grupės mokinių fiziniams gebėjimams. <i>Daugiau...</i>

Grįžtamasis ryšys (angl. *feedback*)

Grįžtamasis ryšys – tai mokiniams teikiama informacija apie jų pasiekimus. Grįžtamasis ryšys gali būti žodinis arba rašytinis, ir jį gali teikti mokytojai ir bendramoksliai. Grįžtamasis ryšys yra veiksmingas tada, kai kreipia mokinio veiksmus tikslams pasiekti. Grįžtamasis ryšys gali būti teikiamas apie mokymosi rezultatus, užduočių atlikimą, mokymosi valdymą ar savireguliaciją.

EEF atliktos metaanalizės rezultatai

EEF atlikta tyrimų, kuriuose buvo analizuojamos grįžtamojo ryšio ir mokinių pasiekimų sąsajos, metaanalizė parodė, kad **grįžtamasis ryšys daro didelį poveikį mokinių pasiekimams – pasiekiami 6 mėnesių papildoma pažanga**. Mokinių, kurie gavo veiksmingą grįžtamąjį ryšį, pasiekimai buvo reikšmingai aukštesni, ir grįžtamojo ryšio negavusiems mokiniams reikėtų papildomų 6 mokymosi mėnesių, norint pasiekti tokius rezultatus, kaip grįžtamąjį ryšį gavusių mokinių. Grįžtamojo ryšio teikimo **kaštai yra nedideli**, ir didžiąją jų dalį sudaro išteklių mokytojų kvalifikacijai tobulinti.

Pagrindinės išvados:

- grįžtamojo ryšio teikimas daro didelį poveikį mokinių pasiekimams, nes suteikia konkrečios informacijos apie tai, kaip ir kur link tobulėti;
- grįžtamasis ryšys yra veiksmingas tiek suteikiant jį mokymosi metu, tiek iškart po jo ir praėjus kuriam laikui;
- grįžtamąjį ryšį gali teikti tiek mokytojai, tiek bendraamžiai, jis gali būti teikiamas naudojant informacines technologijas;
- svarbu teikti grįžtamąjį ryšį ne tik apie tai, kas nepavyko, bet ir apie tai, kas pavyko;
- grįžtamasis ryšys daro didesnį poveikį prasčiau besimokantiems mokiniams.

Nustatyta, kad veiksmingo grįžtamojo ryšio poveikis yra didžiausias, kai jį teikia mokytojai. Ypač svarbu pateikti atsiliepimų, kai darbas atliktas teisingai. Aiškiai apibrėžtas formuojamasis vertinimas yra veiksmingo grįžtamojo ryšio pagrindas. Įgyvendinant grįžtamojo ryšio priemones, svarbu nepadidinti mokytojų darbo krūvio, teikiant neveiksmingą grįžtamąjį ryšį.

Lietuvoje atlikti tyrimai

Tyrimų, kuriuose būtų nagrinėjama mokinių pasiekimų ir grįžtamojo ryšio sąsaja, Lietuvoje trūksta. Tačiau įrodymų apie grįžtamojo ryšio svarbą mokinių pasiekimams yra apstu užsienio šalių tyrimuose ir metaanalizėse. Aktualūs galėtų būti tyrimai, kurie atskleistų veiksmingo grįžtamojo ryšio teikimo mokyklose paplitimą, galimybes ir iššūkius.

9 lentelė. Lietuvoje atlikti tyrimai

Tyrimas / šaltinis (autorius, metai, pavadinimas)	Tyrimo rezultatai, išvados
Raudienė (2018). Formuojamojo vertinimo raiška Lietuvos mokyklose: ką rodo nacionaliniai mokinių pasiekimų tyrimai?	Moksliniame straipsnyje, nagrinėjant 2014 m. ir 2015 m. nacionalinių mokinių pasiekimų tyrimų duomenis, apžvelgiamos formuojamojo vertinimo raiškos formos Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose ir jų atitiktis mokslininkų suformuluotai formuojamojo vertinimo sampratai. Teigiama, kad siekiant spręsti mokinių žemų pasiekimų problemą ir mažinant mažiau palankiame SEK kontekste gyvenančių mokinių pasiekimų skirtumus, būtų veiksminga stiprinti formuojamojo vertinimo praktiką mokyklose. Daroma išvada, kad formuojamasis vertinimas mokyklose vyksta fragmentiškai, neveiksmingai ir esminė to priežastis – mokytojų kompetencijų formuojamojo vertinimo srityje trūkumas. <i>Daugiau...</i>
Raižienė, Gabrielavičiūtė, Garckija, Kalesinskas (2017). Mokytojų teikiamo grįžtamojo ryšio ir mokinių ketinimų palikti mokyklą sąsajos: esminių psichologinių poreikių vaidmuo	Moksliniame straipsnyje nagrinėjamos mokytojų teikiamo teigiamo ir neigiamo grįžtamojo ryšio ir mokinių ketinimų palikti mokyklą sąsajos, atsižvelgiant į mokinių esminių psichologinių poreikių patenkinimą. Atlikus empirinį tyrimą, nustatyta, kad tik suvoktas mokytojų teikiamas neigiamas grįžtamasis ryšys skatina mokinių ketinimus palikti mokyklą. <i>Daugiau...</i>

Skaitymo gebėjimų stiprinimas (angl. *reading comprehension strategies*)

Kalbant apie skaitymo gebėjimų stiprinimą, čia turimas mintyje mokinių mokymas geriau suprasti skaitomą tekstą, t. y. suprasti tekste išreikštų minčių prasmę. Skaitymo gebėjimų stiprinimo strategijos – tai mokymas taikyti patyrusių skaitytojų (pirmiausia – mokytojų) naudojamas strategijas, siekiant, kad mokiniai įgytų tvirtų įgūdžių.

EEF atliktos metaanalizės rezultatai

EEF atlikta tyrimų, kuriuose nagrinėjamas skaitymo gebėjimų ir mokinių pasiekimų sąryšis, metaanalizė parodė, kad **skaitymo gebėjimų stiprinimo strategijų poveikis atitinka papildomą 7 mėnesių pažangą per metus**. Kitaip tariant, mokinių, kurių skaitymo gebėjimai sustiprėjo taikant minėtas priemones, pasiekimai buvo reikšmingai aukštesni, ir mokiniams, kurių skaitymo gebėjimai nebuvo stiprinami, reikėtų papildomų 7 mokymosi mėnesių, norint pasiekti tokius rezultatus, kaip skaitymo gebėjimus sustiprinusių mokinių. Skaitymo strategijų mokymo **kaštai yra nedideli** ir iš esmės susideda iš sąnaudų mokytojų mokymams ir knygoms.

10 lentelė. Lietuvoje atlikti tyrimai

Tyrimas / šaltinis (autorius, metai, pavadinimas)	Tyrimo rezultatai, išvados
Ancevičiūtė, Vilkienė (2021). 11 klasių mokinių skaitymo gimtąja lietuvių kalba gebėjimai	Magistro darbo tikslas – išsiaiškinti, kaip Lietuvos 11 klasių mokiniai yra išsiugdę skaitomo teksto gimtąja kalba supratimo gebėjimus. Atlikus kiekybinį tyrimą, nustatyta, kad mokinių skaitymo gebėjimams statistiškai reikšmingą įtaką daro lyties veiksnys ir grožinės literatūros skaitymas savo malonumui. <i>Daugiau...</i>
Melienė (2008). Teksto supratimo gebėjimų ugdymas ir skaitymo motyvacijos stiprinimas mokant(is) metakognityvinių skaitymo strategijų heterogeninėje klasėje	Daktaro disertacijoje, remiantis atlikto stebėjimo duomenimis, nustatyta, kad mokyklose dominuoja į mokytoją orientuotas ugdymas, kuris pasireiškia informacijos teikimo ir atgaminimo metodų vyravimu. Įvertinus 5–6 klasių mokinių teksto supratimo gebėjimus ir skaitymo motyvaciją, nustatyta, kad dominuoja išorinė skaitymo motyvacija. <i>Daugiau...</i>

Sakytinės komunikacijos skatinimas (angl. *oral language interventions*)

Sakytinė komunikacija apima kalbėjimą ir klausymąsi, o jos skatinimas reiškia kažko naujo atlikimą arba įprastos praktikos pakeitimą ar patobulinimą. Atitinkamai, sakytinės komunikacijos skatinimas – tai kalbėjimo ir klausymosi gebėjimų stiprinimas, siekiant, kad mokiniai geriau suprastų tiek save, tiek kitą. Kalbėjimo ir klausymosi gebėjimai gali būti tobulinami šiais būdais: garsiai skaitant knygas ir jas aptariant

Pagrindinės išvados:

- mokytojai turi kruopščiai parinkti tekstus, kad jų sudėtingumo lygis tiktų mokiniams;
- skaitymo gebėjimų stiprinimo strategijų mokymo sėkmę lemia mokymo aiškumas mokiniams;
- pirmiausia turi būti mokoma skaitymo strategijų, o tada reikia skatinti jas taikyti, atliekant įvairias skaitymo užduotis, įvairiuose kontekstuose ir per įvairių dalykų pamokas;
- skaitymo gebėjimų stiprinimas daro teigiamą poveikį įvairių dalykų pasiekimams tiek pradinio ugdymo, tiek ir aukštesniuose ugdymo lygmenyse.

Svarbu pritaikyti skaitomus tekstus mokinių gebėjimams. Nustatyta, kad mokinių iš nepalankios SEK aplinkos skaitymo gebėjimai dažnai yra prastesni, todėl reikia taikyti papildomas skaitymo gebėjimų stiprinimo strategijas, kad jie galėtų suprasti skaitomą tekstą ir aptarti jo turinį.

Lietuvoje atlikti tyrimai

Lietuvoje yra atlikta empirinių tyrimų apie šalyje taikomą skaitymo gebėjimų stiprinimo praktiką (10 lentelė). Tačiau trūksta tyrimų, kurie atskleistų skaitymo gebėjimų stiprinimo paplitimą ir Lietuvos mokyklose kylančius iššūkius.

(tai labiau tinka jaunesniems vaikams), plečiant aktyvų žodyną, skatinant atsakyti į klausimus, kuriant dialogo situacijas ir kt.

EEF atliktos metaanalizės rezultatai

EEF atlikta tyrimų, kuriuose buvo nagrinėjamas sąryšis tarp sakytinės komunikacijos skatinimo ir mokinių pasiekimų, metaanalizė parodė, kad **taikant sakytinės komunikacijos skatinimo metodus, pasiekiami 6 mėnesių pažanga**. Kitaip tariant, mokinių, kurių sakytinės komunikacijos gebėjimai sustiprėjo,

pasiekimai buvo reikšmingai aukštesni, ir mokiniams, kurie nepatyrė atitinkamų žodinės komunikacijos stiprinimo strategijų poveikio, reikėtų 6 papildomų mokymosi mėnesių, norint pasiekti tokius rezultatus, kaip sakinės komunikacijos gebėjimus sustiprinusių mokinių. Sakinės komunikacijos skatinimo priemonių įgyvendinimo **kaštai yra nedideli** – reikia papildomų knygų, kitų mokymo priemonių ir mokytojams surengti mokymus.

Pagrindinės išvados:

- sąveika tarp mokytojo ir mokinių, taip pat tarp mokinio ir jo bendraklasių yra esminė sakinės komunikacijos stiprinimo sėkmės sąlyga;
- norint pasiekti gerų rezultatų, sakinės komunikacijos skatinimo praktiką reikia integruoti į ugdymo programą;
- nustatyta, kad sakinės komunikacijos stiprinimas veiksmingai didina mokinių iš nepalankios SEK aplinkos pasiekimus;

- stiprinant sakinės komunikacijos gebėjimus, taip pat didėja mokinių dėmesingumas, savireguliacija ir pasitikėjimas savimi.

Nustatyta, kad mokiniai iš nepalankios SEK aplinkos dažniau susiduria su sunkumais, ugdydamiesi ankstyvuosius kalbos ir kalbėjimo įgūdžius, o tai daro poveikį jų mokyklinei patirčiai ir mokymuisi pagrindinio ir vidurinio ugdymo lygmenyse, todėl ankstyvas šių mokinių sakinės komunikacijos gebėjimų stiprinimas padeda veiksmingai mažinti pasiekimų skirtumus. Taikant sakinės komunikacijos gebėjimų ugdymo priemones, svarbu, kad mokytojai vadovautų mokinių diskusijoms.

Lietuvoje atlikti tyrimai

Tyrimų, kuriuose būtų analizuojamos sakinės komunikacijos skatinimo ir mokinių pasiekimų sąsajos, Lietuvoje trūksta. Visgi įrodymų apie teigiamą sakinės komunikacijos gebėjimų stiprinimo poveikį mokinių pasiekimams galima rasti užsienio šalių tyrėjų darbuose. Lietuvos kontekste būtų aktualūs tyrimai, kurie atskleistų, kokie veiksniai padeda veiksmingai ugdyti sakinės komunikacijos gebėjimus ir su kokiais iššūkiais susiduriama.

11 lentelė. Lietuvoje atlikti tyrimai

Tyrimas / šaltinis (autorius, metai, pavadinimas)	Tyrimo rezultatai, išvados
Kairienė (2012). Specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių kalbėjimo ir klausymo kompetencijų ugdymas	Magistro darbe nagrinėjamas specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių kalbėjimo ir klausymosi kompetencijų ugdymas. Kiekybiniu tyrimu nustatyta, kad pedagogai, ugdydami kalbėjimo ir klausymosi kompetencijas, dažniausiai taiko aktyviuosius mokymo(si) metodus bei būdus. Tačiau bendrojo ugdymo mokyklose kalbėjimo ir klausymosi kompetencijų stiprinimui skiriama mažiau dėmesio, nei skaitymo ir rašymo gebėjimų ugdymui. <i>Daugiau...</i>
Žygaitienė (2007). VIII–X klasių mokinių iškalbos ugdymo per technologijų pamokas galimybės	Moksliniame straipsnyje nagrinėjama iškalbos kultūros, kaip elgesio kultūros sudedamosios dalies, ugdymo svarba. Atliktas kiekybinis tyrimas parodė, kad, mokytojų vertinimu, mokinių iškalba yra vidutiniška, o patys mokiniai savo iškalbą vertina gerai. Nustatyta, kad kuo dažniau mokiniai dalyvauja užklausinėje veikloje, kalba viešai, kuo daugiau skaito ir kuo geriau mokosi, tuo palankiau jie vertina savo iškalbą. <i>Daugiau...</i>

Apibendrinant informaciją apie metapažinimo ir savireguliacijos strategijų mokymą, grįžtamojo ryšio teikimą, skaitymo gebėjimų stiprinimą ir sakinės komunikacijos gebėjimų ugdymą, matyti, kad šių priemonių poveikis mokinių pasiekimams yra labai reikšmingas. Be to, šių priemonių įgyvendinimo kaštai

yra labai nedideli – daugiausia susiję su mokytojų mokymais, siekiant suteikti jiems atitinkamų kompetencijų. Taigi, žiūrint pro naudos ir kaštų prizmę, tai labai efektyvios priemonės. Visos minėtos priemonės padeda gerinti skirtingo amžiaus mokinių įvairių dalykų pasiekimus.

Kokios priemonės neigiamai veikia mokinių pasiekimus?

Iš visų EEF išanalizuotų priemonių neigiamą poveikį mokinių pasiekimams (vertinant vidutiniškai) daro tik kurso kartojimas.

Kurso kartojimas (angl. *repeating a year*)

Tai įvairiose šalyse taikoma priemonė, kai mokiniai, kurių pasiekimai neatitinka mokslo metams baigti nustatytų reikalavimų (standartų), kitais mokslo metais su jaunesniais mokiniais dar kartą mokosi toje pačioje klasėje. Vidurinio ugdymo programoje paprastai kartojami tik tie dalykai, kuriems nustatytų reikalavimų mokiniai nepasiekė.

EEF atliktos metaanalizės rezultatai

Vidutinis kurso kartojimo poveikis mokinių pasiekimams toks, tarsi mokiniai per mokslo metus būtų mokęsi dviem mėnesiais trumpiau, ir jų pasiekimai būtų atitinkamai žemesni. Be to, šios priemonės taikymo **kaštai labai dideli** – lėšų reikia tiek, kiek jų įprastai skiriama vienam mokiniui per mokslo metus.

Pagrindinės išvados:

- kurso kartojimas savo poveikiu išsiskiria iš kitų priemonių, nes neigiama pedagoginių priemonių įtaka mokinių pasiekimams nustatoma retai;
- didesnę neigiamą kurso kartojimo įtaką patiria mokiniai, augantys nepalankioje aplinkoje, priklausantys tautinėms mažumoms ir tie, kurie, prieš kartodami kursą, buvo jaunesni už daugumą bendraklasių;

12 lentelė. Lietuvoje atlikti tyrimai

Tyrimas / šaltinis (autorius, metai, pavadinimas)	Tyrimo rezultatai, išvados
Barkauskaitė, Vasiliauskas, Gaigalienė ir kt. (2003). Nesėkmingo mokymosi mastai ir priežastys	<p>Pagrindine antramečiavimo priežastimi įvardijamas nenoras lankyti mokyklą, kurį gali lemti įvairios priežastys. Antrą ir trečią kartą kursą kartojantys mokiniai nebuvo linkę mokydamiis įdėti daug pastangų, be to, jiems laiku nebuvo suteikta konstruktyvi pagalba. Antramečiams (ir kitoms mokymosi sunkumų patiriančių mokinių grupėms, pavyzdžiui, anksti iš pamokų pradėjusiems bėgti mokiniams) dėl laiku nesuteiktos pedagoginės pagalbos gali didėti iškritimo iš mokyklos rizika.</p> <p>Iš per tyrimą apklaustų mokymosi sunkumų patiriančių berniukų, beveik du penktadaliai nurodė, jog sunku mokyti, ramiai išsėdėti pamokose, jie nesutaria su mokytojais ir yra neteisingai šių vertinami. Mergaitės pagrindine nesėkmingo mokymosi priežastimi laikė mokytojų negebėjimą išaiškinti dalyką.</p> <p style="text-align: right;"><i>Daugiau...</i></p>

- kai mokiniai nepasiekia pageidaujamo rezultato, pagalba gali būti teikiama taikant kitas priemones (pvz., individualų mokymą), ir kurso kartoti neprireikia;
- neigiamas kurso kartojimo poveikis laikui bėgant linkęs didėti, o kurso kartojimas daugiau nei vieną kartą gerokai padidina riziką iškristi iš mokyklos.

Apibendrinus tyrimus, taip pat nustatyta, kad vyresniems mokiniams kurso kartojimas daro didesnę neigiamą poveikį nei jaunesniems (t. y., vidurinio ugdymo mokiniams toks poveikis didesnis nei pradinio ugdymo mokiniams); ir matematinio, ir kalbinio ugdymo srityse nustatytas panašus neigiamas poveikis. Kai kurie tyrimai rodo, kad tam tikromis aplinkybėmis kartoti kursą gali būti naudinga, ypač trumpuoju laikotarpiu, tačiau sudėtinga numatyti, kuriems mokiniams tai padės. Taigi šios priemonės taikymas kelia riziką, ir dėl galimos neigiamos įtakos mokinių pasiekimams ir savijautai (mokiniai gali būti menkinami dėl nesėkmės) ji nerekomenduojama.

Jei išskirtiniais atvejais mokinyi paliekamas kartoti kurso (pavyzdžiui, kai dėl ligos ar kitų priežasčių ilgai negalėjo mokytis), labai svarbu tokį sprendimą priimti drauge su mokiniu ir jo tėvais, kad jie nesijautų nubausti, ir numatyti, kokia dar pagalba bus teikiama mokiniui.

Lietuvoje atlikti tyrimai

Kurso kartojimas Lietuvoje taikomas retai. Siekiant padėti mokiniams išvengti ir įveikti mokymosi sunkumus, daugiau dėmesio skiriama kitokioms priemonėms, t. y., švietimo pagalbai ugdymo procese plėtoti. Rengiant šį leidinį, rastas tik prieš du dešimtmečius Lietuvoje atliktas kurso kartojimą nagrinėjantis tyrimas (12 lentelė).

Taigi kurso kartojimas – priemonė, kelianti riziką, kad mokinio pasiekimai nepagerės, jo savijauta pablogės, o žiūrint sistemos lygmeniu, dėl didesnio neigiamo poveikio socialiai jautrioms mokinių grupėms gali nukentėti švietimo teisingumas. Kurso kartojimas gali būti naudingas išskirtiniais atvejais, jei tuo pačiu metu papildomai taikomos kitos pagalbos mokiniui priemonės. Kita vertus, būtent šios priemonės gali padėti išvengti kurso kartojimo.

Išvados, apibendrinančios informaciją apie visas aptartas akademinį mokinių pasiekimų gerinimo priemones

- **Didžiausią teigiamą poveikį mokinių pasiekimams daro ugdymo proceso tobulinimo priemonės, stiprinančios bendrąsias, t. y. įvairių dalykų mokymuisi svarbias mokinių kompetencijas ir gebėjimus** (metapažinimo, savireguliacijos, skaitymo, klausymosi ir kalbėjimo), ir skatinančios mokiniams teikti konstruktyvų grįžtamąjį ryšį. Labai veiksmingas gali būti mokinių tarpusavio mokymasis. Pastebėtina, kad tai priemonės, kurioms įgyvendinti nereikia daug kaštų.
- **Daugelis aptartų veiksmingų priemonių padeda gerinti žemų pasiekimų ir nepalankioje SEK aplinkoje gyvenančių mokinių pasiekimus**, tad gali padėti spręsti aktualias Lietuvos švietimo problemas. Kita vertus, moksliniai tyrimai teikia įžvalgų, kaip išvengti galimos neigiamos taikomų priemonių įtakos mokinių pasiekimams ir švietimo teisingumui.

Trumpa informacija apie EEF įrankius

Education Endowment Foundation (EEF) – Jungtinėje Karalystėje veikianti organizacija, kuri teikia patikimų įrodymų apie švietimo priemonių veiksmingumą, skatina ir padeda panaudoti juos mokinių pasiekimams gerinti. Ypač daug dėmesio skiriama mokinių iš nepalankios SEK aplinkos ugdymui, siekiama silpninti mokinio šeimos pajamų poveikį jo pasiekimams. EEF apibendrina įvairiose šalyse atliktus tyrimus ir teikia praktinių rekomendacijų; kuria, vertina ir plėtoja mokinių pasiekimams gerinti skirtas programas ir metodus; padeda mokykloms, mokytojams, švietimo politikams ir kitiems susijusiems asmenims veiksmingai panaudoti duomenis švietimui tobulinti.

Tyrimų duomenimis pagrįsta informacija apie ugdymo tobulinimo priemonių veiksmingumą EEF svetainėje pateikta rinkiniuose, skirtuose mokymui ir mokymuisi (angl. *Teaching and Learning Toolkit*) ir ankstyvajam ugdymui (angl. *Early Years Toolkit*). EEF atliekama mokslinių tyrimų, kuriuose nagrinėjama konkrečios priemonės ir mokinių pasiekimų sąsaja,

- Nepaisant apibendrinto priemonių veiksmingumo vertinimo, **konkrečių priemonių naudą ir poveikį lemia jų įgyvendinimo kokybė**. Galima paminėti keletą bendresnių, kokybiškam įvairių priemonių įgyvendinimui svarbių sąlygų: ugdymo proceso dalyvius reikia mokyti tinkamai atlikti jiems skirtus (jų prisiimtus) vaidmenis ar užduotis (teikti pagalbą, kitaip organizuoti ugdymo procesą ar kt.); teikiant pagalbą tam tikroms mokinių grupėms, būtina tiksliai nustatyti jų ugdymosi poreikius (tikslines mokinių grupes); priemonės turi sudaryti sąlygas pagerinti ugdymo(si) kokybę (pavyzdžiui, išsprendus elgesio problemas, daugiau laiko skirti kokybiškam mokymuisi; sumažinus mokinių skaičių klasėje, ugdymą organizuoti lanksčiau, mokiniams dažniau teikti grįžtamąjį ryšį).
- Lietuvoje atlikti tyrimai atskleidžia dėsningumus, panašius kaip ir nustatyti EEf, bet **būtų tikslinga Lietuvoje atlikti daugiau tyrimų, nagrinėjančių, kokios priemonės ir kokiomis aplinkybėmis padeda veiksmingai gerinti mokinių pasiekimus mūsų šalyje**. Būtų ypač aktualu tirti analizėje minėtų veiksmingiausių (ir kartu nebrangių) priemonių taikymo galimybes ir praktiką, analizuoti Lietuvoje diegiamų ir švietimo bendruomenėje diskutuojamų priemonių (pavyzdžiui, ugdymosi pagalbos stiprinimo, klasių formavimo ypatumų) sąsajas su mokinių pasiekimais, atrasti ir skleisti mūsų šalies mokyklų gerąją patirtį.

metaanalizė parodo konkrečios priemonės poveikį mokinių pasiekimams, priemonės įgyvendinimo kaštus ir tai, kiek stiprus yra atitinkamą sąsają ir kaštus pagrindžiantys įrodymai.

Priemonės poveikis mokinių pasiekimams matuojamas papildomais pažangos mėnesiais. Pavyzdžiui, jei priemonės poveikis yra 6 mėnesiai, tai reiškia, kad mokiniai klasėse, kuriose buvo taikoma atitinkama priemonė, vidutiniškai padarė tokią pažangą, kuriai pasiekti be šių priemonių reikėtų mokytis 6 mėnesiais ilgiau. Papildomos pažangos mėnesių įverčiai yra grindžiami „poveikio dydžio“ matais (pvz.: Coheno, Hedges ir pan.).

Mokinių pasiekimų ir atitinkamos priemonės sąsają įrodymų stiprumas matuojamas pagal tai, kiek atliktų tyrimų buvo panaudota metaanalizei (13 lentelė).

Kiekviena priemonė yra susijusi su papildomais kaštais, kurie gali apimti naujų priemonių (pvz., IT įrangos), mokytojų kompetencijų tobulinimo ir pavadavimo kainą ir pan. Priemonės kaštai vertinami pagal 5 balų skalę (14 lentelė).

13 lentelė. Įrodymų stiprumo vertinimo skalė

Tyrimų skaičius	Įrodymų stiprumas
Nuo 11 iki 39 tyrimų	Labai silpni
Nuo 40 iki 59 tyrimų	Silpni
Nuo 60 iki 79 tyrimų	Vidutiniai
Nuo 80 iki 119 tyrimų	Geri
120 ar daugiau tyrimų	Labai geri

14 lentelė. Priemonių kaštų vertinimo skalė

Kaina, svarais sterlingais	Kaštai
Iki 80 svarų vienam mokiniui per metus	Labai maži
Daugiau nei 80, bet ne daugiau kaip 200 svarų vienam mokiniui per metus	Maži
Daugiau nei 200, bet ne daugiau kaip 720 svarų vienam mokiniui per metus	Vidutiniai
Daugiau nei 720, bet ne daugiau kaip 1 200 svarų vienam mokiniui per metus	Dideli
Daugiau nei 1 200 svarų vienam mokiniui per metus	Labai dideli

Informacija apie EEF organizaciją, jos veiklas ir EEF informaciniai ištekliai pateikiami interneto svetainėje educationendowmentfoundation.org.uk.

Šioje švietimo problemos analizėje pateikiama informacija apie ugdymo tobulinimo priemones, apžvelgiamas EEF rinkinyje „*Teaching and Learning Toolkit*“.

Šaltiniai

Ancevičiūtė, I., Vilkienė, L. (2021). 11 klasių mokinių skaitymo gimtąja lietuvių kalba gebėjimai. *Pedagogika*, 143 (3), 108–134. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2021~1661944381459/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Barkauskaitė, M., Vasiliauskas, R., Gaigalienė, M. ir kt. (2003). Tiriamojo darbo *Nesėkmingo mokymosi mastai ir priežastys* ataskaita. Prieiga per internetą: https://smsm.lrv.lt/uploads/smsm/documents/files/kiti/NMMP_ataskaita.doc

Čiuladienė, G. (2018). Bendraamžių mediacija Lietuvos mokykloje (atvejo analizė). *Pedagogika*, 129 (1), 220–233. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/325869453_Mediation_at_School_in_Lithuania_Case_Study

Erentaitė, R., Vosylis, R., Raižienė, S., Augustinienė, A., Simonaitienė, B. (2022). *Pasiruošę kilti: paauglių tikslai nelygioje visuomenėje*. Kaunas: Technologija, 2022.

Geležinienė, R. (2009). Įrodymais grįstos mokytojo veiklos kontravimas ugdant emocijų ir elgesio sutrikimų turinčius mokinius. Daktaro disertacija. Prieiga per internetą: <https://epublications.vu.lt/object/elaba:1812727/>

Gvaldaitė, L., Budreckaitė, R., Bučinskienė, D. (2024). Mokinių mentorystė: Šv. Juozapo mokyklos atvejis. *Acta Paedagogica Vilnensia*. 52, 58–72. Prieiga per internetą: <https://www.zurnalai.vu.lt/acta-paedagogica-vilnensia/lt/article/view/36260/34328>

Indrašienė, V., Jegelevičienė, V., Merfeldaitė, O., Railienė, A. (2018). Kompleksinės pagalbos modelio įgyvendinimo patirtis teikiant pagalbą vaikui. *Pedagogika*. 129 (1), 142–155. Prieiga per internetą: <https://www.lituanistika.lt/content/75765>

Indrašienė, V., Suboč, V. (2008). Sociopedagoginės pagalbos vaikams, patyrusiems mokymosi nesėkmes, prielaidos. *Pedagogika*. 89, 115–122. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2008~1367163767082/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Jevsejevienė, J. (2009). Didelės ar mažos klasės. *Švietimo problemos analizė*, 2009 gruodis, Nr. 12 (40). Prieiga per internetą: <https://www.nsa.smsm.lt/wp-content/uploads/2025/08/Dideles-ar-mazos-klases-2009-gruodis.pdf>

Kairienė, A. (2012). Specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių kalbėjimo ir klausymo kompetencijų ugdymas. Magistro darbas. Šiaulių universitetas. Prieiga per internetą: <https://epublications.vu.lt/object/elaba:1867646/1867646.pdf>

Kalesnikienė, D., Čižikienė, D. (2014). Mokytojo padėjėjo profesinių kompetencijų modelis: realijos ir perspektyvos. *Socialinis ugdymas*. 7, 204–210.

Kalionova, L. (2025). Mokytojo lyderystė kuriant palankų mikroklimatą ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje. Magistro baigiamasis darbas. Prieiga per internetą: <https://gs.elaba.lt/object/elaba:244150087>

Kontautienė, V. (2015). Savikontrolės gebėjimų ugdymo kūno kultūros pamokų metu įtaka jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fiziniams gebėjimams (daktaro disertacija, Klaipėdos universitetas). Prieiga per internetą: <https://www.lituanistika.lt/content/70857>

Magelinskaitė-Legkauskienė (2016). Socialinės kompetencijos reikšmė psichosocialiniams mokinių adaptacijos mokykloje rodikliams nuo pirmos iki trečios pradinės mokyklos klasės. Daktaro disertacija. Kaunas. Prieiga per internetą: <https://portalcris.vdu.lt/server/api/core/bitstreams/b952acb9-b6ef-4708-88ea-873f5c75791c/content>

Majauskienė, L., Bagdonas, A., Jakimavičienė, A. (2023). Pedagogų padėjėjai ikimokyklinio ugdymo įstaigose: Kauno ugdymo įstaigų vadovų vertinimas. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/376475604_PEDAGOGU_PADEJEJAI_IKIMOKYKLINIO_UGDYMO_ISTAIGOSE_KAUNO_UGDYMO_ISTAIGU_VADOVU_VERTINIMAS

Matulaitienė, J. (2021). Metamokymasis pradiniam ugdyme: mokslinės literatūros analizė. *Pedagogika*, 143 (3), 86–107. Prieiga per internetą: <https://portalcris.vdu.lt/server/api/core/bitstreams/d0de74af-4a45-4c76-a64b-b9609ffa8482/content>

Melienė, R. (2008). Teksto supratimo gebėjimų ugdymas ir skaitymo motyvacijos stiprinimas mokant(is) metakognityvinių skaitymo strategijų heterogeninėje klasėje. Daktaro disertacija. Šiaulių universitetas. Prieiga per internetą: <https://epublications.vu.lt/object/elaba:2076820/>

Miltenienė, L., Melienė, R., Galkienė, A., Rutkienė, A. (2022). Įtraukios ugdymo praktikos tobulinimas COVID-19 pandemijos kontekste: mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, mokymosi sunkumų įveika. *Pedagogika*, 145 (1), 62–80. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.15823/p.2022.145.4>

Neifachas, S., Liubertienė, I. (2021). Ikimokyklinių ir pradinių socialinio ir emocinio ugdymo programų analizė ugdytinio kompetencijų aspektu. *Socialinis ugdymas*, 56 (2), 53–79. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.15823/su.2021.56.5>

Raižienė, S., Gabrielavičiūtė, I., Garckija, R., Kalesinskas, L. (2017). Mokytojų teikiamo grįžtamojo ryšio ir mokinių ketinimų palikti mokyklą sąsajos: esminių psichologinių poreikių vaidmuo. *Pedagogika*, 128 (4), 97–113. Prieiga per internetą: <https://portalcris.vdu.lt/server/api/core/bitstreams/1c632c35-8a61-4e59-a758-1067dd9e5df5/content>

Raudienė, I. (2018). Formuojamojo vertinimo raiška Lietuvos mokyklose: ką rodo nacionaliniai mokinių pasiekimų tyrimai. *Socialinis ugdymas*, 50 (3), 103–116. Prieiga per internetą: <http://dx.doi.org/10.15823/su.2018.22>

Stonkuvienė, G. (2018). Mokėjimo mokyti samprata ir kontekstas ikimokyklinių įstaigų ugdymo programose (Curriculum). *Pedagogika*, 131 (3), 110–128. Prieiga per internetą: <http://dx.doi.org/10.15823/p.2018.37>

Šalkuvienė, O. (2012). Homogeninių klasių išaiškinimas pasiekimų testais. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, (1), 52–62. Prieiga per internetą: <https://epublications.vu.lt/object/elaba:6101113/6101113.pdf>

Venslovaitė, V., Danylienė, L. (2018). Socialinis ir emocinis ugdymas: mokytojo perspektyva. *Acta Paedagogica Vilnensia*, T 40, 111–126. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.15388/ActPaed.2018.0.11891>

Vaicekauskienė, V. (2010). Kam ir kiek naudingas mokinių grupavimas pagal gebėjimus? *Švietimo būklės analizė*, 2010 birželis, Nr. 3 (43). Prieiga per internetą: <https://www.nsa.smsm.lt/old/wp-content/uploads/2020/07/Kam-ir-kiek-naudingas-mokiniu-grupavimas-pagal-gebejimus-2010-birzelis.pdf>

Žygaitienė, B. (2007). VIII–X klasių mokinių iškalbos ugdymo per technologijų pamokas galimybės. *Pedagogika*, (87), 100–106. Prieiga per internetą: <https://www.lituanistika.lt/content/17399>

ŠVIETIMO PROBLEMOS ANALIZĖ – Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos leidinių serija, skirta politikams, savivaldybių švietimo padaliniių specialistams, mokyklos bendruomenei ir plačiajai visuomenei, nušviečianti kylančias ir sprendžiamas švietimo problemas. Leidiniai skelbiami internete adresais: <https://smsm.lrv.lt/lt/teisine-informacija-1/ti-tyrimai-ir-analizes/ti-leidiniai-svietimo-problemos-analize/>; <https://www.nsa.smsm.lt/leidiniai/>.

Pasiūlymus, pastabas ar komentarus prašome siųsti Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Strateginio planavimo skyriaus vedėjui Ričardui Ališauskui (ricardas.alisauskas@smsm.lt). Autorius, norinčius publikuoti savo parengtas analizes, prašome kreiptis į Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Strateginio planavimo skyriaus vyriausiąją specialistę Eveliną Raudytę-Lipeikiene (el. p. evelina.raudyte-lipeikiene@smsm.lt, tel. (0 5) 219 1120).

Analizę parengė Nacionalinės švietimo agentūros Strategijos ir plėtros skyriaus specialistai **Jolanta Jevsejevienė** ir **dr. Eugenijus Dunajevs**.

Konsultavo Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Strateginio planavimo skyriaus vedėjas **Ričardas Ališauskas**.

Veiksminga ar ne? Tyrimų duomenys apie priemones mokinių pasiekimams gerinti

Redaktorė **Anželika Tekutienė**
Maketavo **Valdas Daraškevičius**

2025-12-27

Išleido Nacionalinės švietimo agentūros Bendrųjų reikalų departamentu Administravimo skyrius, K. Kalinausko g. 7, LT-03107 Vilnius